GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Joi'a si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajatóriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu 2 1/2 galbini mon. sunatória.

Anulu XXXVIII.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 86. **Brasiovu 19/7 Decembre** **1875.**

Civilisatiunea in Bucovin'a.

Date statistice comparative.

Diariale germane dela Vien'a si dupa acestea cele din Ungari'a si Transilvani'a voindu se astupe gurile romaniloru in cestiunea Bucovinei, reprodusera dupa unu operatu alu Camerei comerciale din Cernauti'u date statistice despre Bucovin'a cumu fusese acesa inainte cu 100 de ani si despre cesa ce e astadi *). Asia diariale apucandu la mana statistic'a tierei afla, ca Bucovin'a ar' avé in a. 1875 543 mii de locuitori, intre cari 9238 secui fugiti acolo din Transilvani'a pe tempulu militarisarei sub Mari'a Theresi'a intre anii 1762—4, si 51 mii de jidovi veniti din Galiti'a si Russi'a. In an. 1775 Bucovin'a avea numai 75 mii de locuitori, intre cari totu era 7 mii de jidovi. Acei locuitori siedea pe unu territoriu de 171·61/100 miliarie austriace (189 53/100 geogr.) numai in 3 orasie si 22 de sate, candu astadi populatiunea siede in 5 cetati (care?) 19 oppide si 2005 (!) sate. In 1775 se afla in Bucovin'a 39 de monastiri, care nu sta sub inspectiunea suprema a statului; astadi suntu numai trei, subordinate statului. Inainte cu 100 de ani scóle era numai in unele monastiri, éra astadi suntu 155 de scóle comunali (elementarie), 2 licee, 1 gimnasiu realu, 1 scóla reala superióra, 1 inferióra, 2 scóle pedagogice, 1 de professiuni, 1 agronomica, 1 de obstetricia (de mosite). Inainte cu 100 de ani se cultivá 375 mii de jugere, éra astadi se cultiva 480 de mii. Odenióra Bucovin'a nu avea drumuri asternute, astadi are si cale ferata, 78 statiuni de posta si 18 de telegrafia. In 1775 in Bucovin'a se afla numai 27 de comercianti, astadi inse suntu 3718. In fine Bucovinei i se dete si uni ersitate, este si administrata mai bine, dieu inse si germanisata.

Atata e totu ce s'a facutu pentru Bucovin'a intr'o 100 de ani? Numai acesta este progressulu ce se vede cá resultatu din veniturile tierei, din averile monastiriloru secularisate, din mosiile vechi ale statului Moldovei, din grelele dari inpuse populatiunei? Las' ca susu atinsele date statistice suntu parte exagerate, parte scése in modu unilaterale, déra apoi dd. publicisti voru se uite, ca pe tempulu ocupatiunei austriace cei mai multi boierii moldoveni proprietari de frunte, ne potendu suferi brutalitatile de soldatesca din acele tempuri, pre candu multi oficiari austriaci abia sciá se citésca si se-si scria numele, temendu-se si de cumplit'a propaganda religiósa a regimului Mariei Theresiei, s'au retrasu in Moldov'a si in Basarabi'a inpreuna cu populatiunea mai multoru sate pe care le avea in possesiune, éra altii au trecutu in Russi'a si au colonisatu tienuturi desierte pana catra Odess'a. Acea parte a Moldovei in care fusese capital'a tierei si resiedentl'a capului basericescu, a fostu odenióra impoporata destulu de bine, s'a desiertatu inse de locuitori prin emigratiune. Aremu date destule spre a poté proba, ca Moldov'a intréga pana la fanarioti era multu mai desu locuita decatu este ea chiaru astadi **). Populatiunea de astadi a Bucovinei a transmigratu acolo din alte tieri. Gubernulu din Vien'a dupa esirea familiiloru vechi boieresci -si propuse a creá in acea tierisióra aristocratia nóua, vendú titluri de baronu si comite la mai multi comercianti de diverse nationalitati, le permisse se-si cumpere mosii intense; déra fiendu acestea desiertate de locuitori, noii boieri organisara migratiune sisthematica mai vertosu de locuitori tierani din Galiti'a, ceea ce dela Iosifu II incóce li s'a usioratu multu, atatu prin decretulu de migratiune libera a iobagiloru, catu si prin cerbicós'a insistentia a poloniloru de a atrage pe ruteni la ritulu latinu si totu-odata a-i polonisa; din care causa si fuges din Galiti'a. Amu vediutu cu ochii nostri sate intregi si 1/2 de sate de ruteni chiamati de boieri in Bucovin'a si colonisati pe mosiile loru. Pe acésta cale, adeca prin boieri, se inmultí elementulu slavu in Bucovin'a in 100 de ani dela 12 mii la 200 de mii. Trecutau ce e dreptu, si romani multi in Bucovin'a din Transilvani'a, cu scopu de a scapa de jugulu terribile alu iobagiei fora parechia, si a-lu schimba cu altulu mai usioru; déra elementulu romanescu catu scapase din Transilvani'a, nu era de ajunsu cá se ocupe tóte comunele remase virane dupa esirea vechiloru locuitori. Jidovii au venitu mereu din Canaanulu loru numitu Poloni'a, mai alesu pre catu tempu Bucovin'a era incorporata la Galiti'a, apoi si din Russi'a, unde totu-deauna fusesera persecutati. Mai departe Bucovin'a servi in 100 de ani cá unu locu de asilu alu multoru fiintie desperate, venite din alte tieri, si una-ori chiaru cá locu de exiliu. De aici se póte explica usioru acésta jocaria de patriotismu artefitiosu si fortiatu, care se produce acolo in dilele nóstre.

Dupa just'a observatiune a correspondentelui „Albinei", elementulu romanescu in Bucovin'a se inpucinédia fórte. Asia in a. 1856 mai era inca 260 mii romani, si 170 mii ruteni; in 1867 romani 240 mii si in 1875 numai 221,726 romani, 202,700 ruteni, 43,474 nemti, 51,617 evrei, 9238 unguri, 3260 lipoveni, 10,307 poloni etc. Ce se facu romanii? Ei trecu mereu in Moldov'a.

Despre institutele de cultura era mai bine, déca Camer'a comerciale din Cernauti nu perdea nici-unu cuventu. Pana in an. 1848 statulu nu a facutu nimica dela sine pentru civilisarea populatiunei din Bucovin'a. Civilisatiunea bastarda (spuria), a le carei urme se vedé acolo in classile superiori si midiulocii, era importata de migratiunea straina si fórte apta de a gangrena pe celelalte classi. Chiaru sisthem'a de invetiamentu in gimnasiulu si seminariulu de clerici din Cernautiu avea de scopu principale, nu de a propaga cultura simburósa, ci numai de a germanisa. Amu avutu ocasiune de a ne convinge in persóna, ca pana in an. 1849 in tóta Bucovin'a era numai 36 de scóle satesci, si acele dotate fórte miserabile. Pentru cá lectorii se-si faca idea justa despre deplorabil'a stare a acelora umbre de scóle, vomu aduce si unu exemplu. La scól'a romanésca de langa basericuti'a cea vechia romanésca din capital'a Cernauti, era unu bietu de docente, omu trecutu de ani 60, cu simbria anuale de 60 fiorini m. c. si déra cu locuintia cá vai de ea, in catu nefericitulu omu cá se nu móra de fóme, facea servitiu de domesticu la redactiunea „Bucovinei", éra mai departe -lu miluiá si consolá mai pe fia-care di membrii excellentei familii Hormuzache, precum miluiá si pe alte multe fiintie nefericite, inse totu-deauna asia, cá se nu scia stang'a ce dá drépt'a, pentru-ca doctrin'a evangeliei prinsese radecini profunde in acea casa, si trecuse dela neutatii parinti la fii si fiice. Asia déra institutele de cultura numerate astadi de Camer'a comerciale suntu numai de ieri-alaltaieri, éra nicidecumu de 50 si mai pucinu de 100 de ani. Si apoi ce mai mirare, déca acele ar' fi indoitu atatea? Pe la an. 1849 numai averea in obligatiuni de statu a clerului orthodoxu din Bucovin'a era preste 5 1/2 milióne florini m. conv., éra de atunci a mai crescutu. Se nu ne dica nimeni: „Clerulu se fia facutu"; pentru-ca statulu luase tóta acea avere in administratiunea sa, si clerulu de acolo a patit'o buna-óra cá si celu din Blasiu cu una parte considerabile a fonduriloru sale. „Da-mi banii, ca sunt ai mei." — „Ai tei suntu, déra acuma nu-i amu, mai astépta." — „Dami'i, ca-mi trebuescu." — „Taci, nu mai sbiera"

Dela 1850 incóce mai incepuse si regimulu se curatie din rugin'a vechia. Cu tóte acesta, dupa 13 ani, adeca in an. 1863 écca ce avea Bucovin'a din institutele de cultura:

1 Seminariu pentru clerici, cu 10 professori si 49 studenti.

1 Gimnasiu c. reg. de 8 classi, cu 14 profes. ordinari, 5 suplenti, 603 scolari, dintre cari 173 germani, 121 poloni, 161 romani, 150 ruteni, 99 jidovi, restulu de alte nationalitati; limb'a institutiunei numai cea germana; era inse si 1 professoriu de limb'a si literatur'a romana, aplicatu intre mari greutati numai dela 1849 incóce.

1 gimnasiu greco-res. numai de 5 classi, infiintiatu de curendu la Suceav'a, cu 5 professori ordinari, 3 suppleuti si 198 scolari, intre cari 93 romani, 28 ruteni, 24 poloni, 16 jidovi, éra limb'a institutului? cea germana.

Scóle asia numite popularie era: rom. catholice 3 scóle normali (primarie), 35 asia numite triviali de baiati, 2 de fetitie, sum'a 40. Greco-resaritene: scóla normale de 3—4 classi nici-una, triviali, 86 de baiati, si 1 unic'a de fetitie, pentru romani si ruteni. Mosaica: 1. Ungurésca nici-una. Asia déra in a. 1863 in tóta Bucovin'a abia era cu totulu 131 de scóle pentru populatiunea intréga, fara distinctiune de nationalitate si confessiune. Aceste suntu date authentice officiali publicate in a. 1864 prin organele regimului *). Totu ce se va fi mai facutu de atunci incóce, este lucru nou nouletiu, adeca fórte tardiu, pre candu si turcii permitu greciloru si bulgariloru cá se-si faca scóle ori-cate voru vré. Pentru 545 mii de sufiete numai 131 séu fia si 155 de scolisióre, intr'o 100 de ani! Si apoi inca-si mai batu jocu de romanii din Romani's si nu-si vedu grind'a in ochii loru. De cate ori se li se mai spuna cu istori'a contimpurana de inaintea ochiloru, ca tierile romanesci dela Dunare au scapatu de tirani'a turcésca, de ienicerii si spahii incuibati in Giurgiu, Brail'a, Galati numai de 46 de ani; de cate-ori se

*) A se vedé mai pe largu si in „Albin'a" nr. 73 a. c.

**) Pana la domnii esiti din famili'a Movilesciloru Moldov'a avea óste regulata pana la 40 de mii si preste acestu numeru. Care potea déra se fia numerulu locuitoriloru? A se vedé: Demetrii Cantemir Descriptio Moldaviae. Edit. Societ. acad. Bucuresci, 1872.

*) A se vedé: Statistisches Jahrbuch der oesterr. Monarchie für das Jahr 1863. Wien 1864, pag. 348 et 364.

fia chiamata martora Europ'a luminata, cá se-i conviuga, ca ori-unde au pusu vreo-data pitiorulu gentea turco-tatarasca, botezata séu taiata impregiuru, acolo si-a luatu Ddieu mil'a de pre popórale subjugate, de acolo sciintiele si artele au fugitu, civilisatiunea s'a exterminatu, campiile au remasu desierte, securitatea publica a disparutu, avere, onóre, vietí'a au devenitu jocaria intemplarei, populatiunea s'a stinsu, pentru-ca mamele au ajunsu cá se blasteme órele in care concepea si in care nascea copii.

Din tóte aceste urmédia, ca Camer'a comerciala din Cernautiu cu datele sale comparative in locu de a face demonstratiune politica in contra celei facute de tenerimea dela Vien'a in an. 1872 la mormentulu lui Stefanu in Suceav'a, precum avuse de scopu, ca produse tocma effectulu oppusu; ca-ci din studiulu seu comparativu se vede la lumin'a dilei cumplit'a desolatiune in care se aflase Bucovin'a pana pe la a. 1850. Acea Camera adeca pati ceea ce patu adesea multi ardeleni si alti austriaci, cari -si batu jocu de romani, de ce n'au facutu progresse mai mari in civilisatiune, le place inse a uita, ca romaniloru pana in an. 1849 nu le era permisu a-si face scóle si a se civilisa, le era oprita chiaru invetiarea de professiuni mici, si ce este mai multu, in destule comune nu li se dá nici macaru locu de baserica, ceea ce se póte proba cu exemple numeróse, ba nici pe bani scumpi nu li se vendea; éra in cetatile fortificate nu li se concedea cu nici-unu pretiu edificare de baserice romanesci, déca era orthodoxe *). In fine, déca cinera nu era nobilu privilegiatu, nu-si potea compara immobiliariu (mosia, locu), pentru-ca cumparaturi de acele era judecate de nulle si neintemplate. Mai in scurtu, acele dóue tieri, Transilvani'a si Bucovin'a, au fostu considerate si tractate totu-deauna cá Cenusiotc'a (Aschenbrödel) din fabula, éra poporulu romanescu cá materialu bunu de a indopa cu elu tunurile si a ingrasia cu sangele si cu carnea lui tiérinele. B.

Supremati'a maghiara trebue se fia sustienuta in Transilvani'a.

„A-ti nebunitu?" Voru intreba lectorii nostri vediendu thesea de susu. Ba multiamita ceriului, suntemu cu mintea la locu. „Si apoi?" Apoi écca asia, ve spunemu si d-vóstra, cari nu sciti ungureste, aceea ce aflaramu noi negru pe albu in diariulu ministrului Tisza, ad. in „Magyar Polgár" din Clusiu nr. 277 intr'unu articlu de fondu esitu din pén'a lui Bela Lukács, deputatu la dieta din partea connationaliloru sei dela Gheri'a.

Si adeca ce mai lucru nou ne spune B. Lukács cu acea axioma principale a politicei maghiare? Din contra, acestu lucru pentru noi este fórte vechiu, cunoscutu din mosi de stramosi, si déca d. Lukács ar' fi disu numai atata, noi amu fi trecutu pe langa acea doctrina invechita, cá si cumu treci pe langa ruinele unei cetati subminate prin dintele seculiloru. Déra ceea ce trebue se interesedie pe totu sufletulu romanescu, este acea enumerare a midiulóceloru, prin care dumnealoru spunu curatu si respicatu, ca precum au incalecatu pana acilea pe poporulu romanescu, intocma suntu prea decisi se siédia si in viitoriu, in vecii veciloru, pe cerbicea natiunei romanesci.

Pentru-cá lectorii se cunósca de ajunsu pretiósele sympathii a le dumnealoru catra natiunea romanésca, vomu memora mai antaiu ocasiunea de care se folosí susu numitulu diariu ministeriale spre a enuntia marile adeveruri, pe care le vomu vedé indata.

In Ungari'a si in Transilvani'a se afla nu numai cetati (Urbes, Civitates), ci si multime de orasie si orasiele (Oppida) sarantóce, despre care observaseramu si alta-data, ca se bucura de unu considerabile gradu alu autonomiei, a carei sustienere inse le-ar' costa bani multi, déca 'laru avé; déra fiendu-ca nu'i au, administrarea si totu aspectulu loru exterioru nu differe intru nimicu de alu orasieloru turcesci; aceeasi lipsa de politia, de curatia, aceleasi norócie pana in genunchi, aceeasi barbaria si selbatacia, in fine, aceeasi fala góla traista usióra. Ministrulu Tisza esi mai deunadi cu unu proiectu de lege, dupa care, déca va fi adoptatu, cele mai multe cetati si tóte oppidele au se-si pérda autonomi'a prin incorporarea la districte (comitate) si supunerea loru la jurisdictiunea comuna, districtuale. Se pare inse ca tocma in dilele din urma luandu cestiunea acestei specii de incorporare la revisiune nóua, descoperira dintr'odata, ca ar' fi lucru fórte periculosu pentru elementulu maghiaru din marele principatu alu Transilvaniei, déca s'ar' desfiintia curiósele drepturi de autonomia a le atatoru cuibusóre turcesci; de aceea vine organulu ministeriale cá ainainte-mergatoriu, si descrie acelu periculu cu acea dorere sufletésca, pe care o póte simtí unu armén renegatu, care intre altele dice asia:

„Trebue se se faca esceptiune in Transilvani'a, nu in interessulu ei speciale, ci pentru-ca asia cere politic'a maghiara bine intielésa, si asia cere apararea ideei de statu maghiaru in Transilvani'a. Autonomi'a atatoru orasie mici transilvane este conditiunea de viétia a maghiariloru si a suprematiei loru in Transilvani'a. Aceste oppide mici din Transilvani'a suntu totu atatea fortaretie, in care se retrage acestu elementu maghiaru, si din acele cu poterile sale spirituali si materiali domina situatiunea; éra acésta este in adeveru problema grea. Deputatii ungureni -si descoperira la mai multe ocasiuni mirarea loru, ca acea mana de maghiari ce se afla in Transilvani'a, -si poté conserva si apara caracterulu seu maghiaru. Luati acele orasie mici, adesea batjocorite, nullificati autonomi'a si influenti'a loru politica, atunci apoi nu veti aré de ce se ve mai mirati, déca cu ideile vóstre moderne ati aruncatu Transilvani'a in possessiunea nationalitatiei, care se afla acolo in maioritate *).

Dupa acésta mustrare ce i se face ministrului Tisza prin organulu seu, apoi cestiunea se mai motivédia asia:

Desvoltarea historica a Transilvaniei, luptele maghiariloru sub principi, politic'a maghiara din 1848 candu cu proclamarea egalitatiei de dreptori, perseveranti'a si logic'a maghiara de sub dominatiunea provisoria (austriaca), tóte aceste au avutu uniculu scopu, cá Transilvani'a nu numai se fia conservata pentru Ungari'a, ci si cá elementulu maghiaru se-si asigure influenti'a sa politica si supremati'a. Totu acésta politica -si afiase expressiunea sa si in uniunea celoru trei nationi transilvane, candu s'au unitu maghiarii, sasii si secuii; totu asia si in legea electorale din a. 1848, in demarcarea cercuriloru electorali, in conservarea jurisdictiuniloru mai mici si a orasieleloru. Din aceeasi causa maghiarii si secuii au fugitu de diet'a dela Sibiiu (1863—5), care ar' fi smulsu supremati'a din manile poporului maghiaru. Acésta politica nu este drépta (adauge gazet'a ministeriale(, ea inse purcede din relatiunile in care ne aflamu, si noi maghiarii trebue se ne tienemu de ea, déca voimu se conservamu Transilvani'a Ungariei; acésta este politic'a conservarei de viétia, si cá stare, ea este justificata (az életfentartás politikája ez, és mint ilyen jogosult).

Dupa aceste diariulu ministeriale infrunta pe acela, cari credu, ca elementulu maghiaru din cetati si oppide amestecatu cu vlachii din districte

*) Archivele fostului gubernu transilvanu sunt pline de acte si processe in acésta materia.

*) Adeca se nu tréca in possessiunea valachiloru, ci se remana in possessiunea, buna-ora, a armeniloru dela Gheri'a, Elisabethopole, Giurgiu-St.-Nicóra si in a evreiloru din Alb'a, Fagarasiu, Clusiu, Hosuseu, Turd'a etc. etc.

ar' fi in stare se domine preste acestia; déra acésta parte a frumósei confessiuni ministeriale o lassamu cá se se delectedie in ea lectorii lui „M. Polgár."

Repetimu: Nimicu nu ne era necunoscutu din aceste doctrine delicióse, humanitarie, egalitarie, si nu avemu nici-decumu trebuintia, cá se ne spuna organele ministeriale, séu ori-care alte foi publice, conspiratiunea, ca complotulu secularin contra vietiei nationale a poporului romanescu se afla in permanentia si intru tóta vigórea sa. Unu singuru lucru ne vine curiosu: Pentru-ce atata perdere de timpu cu legi nóue? Pentru scopulu susu enuntiatu suntu prea de ajunsu acele legi din Approbate si Compilate, prin care se decretase de atatea ori mórtea natiunei romane, a clerului si a basericei romanesci. Éra fiendu-ca deputatii ungaresci nu prea cunoscu acele legi, DTa domnule Redactoru ai face fórte bine, déca le-ai reproduce catu mai curendu in limb'a originale, apoi si in limb'a latina, séu in cea francesa, pentru-cá se le cunósca si lumea européna, si se afle cate-ceva despre minunat'a harmonia ce domina intre popórale Transilvaniei, adeca spre a omorí trei pe unulu.

Brasiovu 18 Decembre st. n. 1875.

Desbaterea bugetului in camer'a din Budapest'a s'a inchiatu si in curendu acestu bugetu va trece si prin recensiunea camerei boieriloru, va primí sanctiunea Domnitoriului si apoi va intrá in potere de lege. Desi publiculu cetitoriu este de ajunsu informatu despre caracterulu acestui bugetu, totusi o scurta recapitulatiune nu va fi fora interesu. Din acestu bugetu se vede, ca erogatiunile ordinari pre anulu prossimu s'ar realisá pana intr'unu cruceriu, si déca erogatiunile nu se voru intinde preste sum'a prelliminata, atunci prisosulu de 13,382,378 fl., ce resulta din perceptiuni, va deveni prisosu si in fapta, éra nu numai pre harthia; inse aceste conditiuni sunt pre atatu de grele, pre catu de grea si de complicata este situatiunea financiaria preste totu. — El, dér statulu mai are inca si erogatiuni estraordinari, cari se urca la 31,766,301 fl. precandu perceptiunile estraordinari facu numai 10,015,908 fl. Aici vedemu deci unu deficitu de vr'o 21,760,423 fl. Acestu deficitu absórbe deci totu prisosulu séu escedentulu de mai susu si totu mai remanu inca aprópe $8^1/_2$ milióne neacoperite. La aceste optu milióne mai sunt inse de a se adauge interessele imprumutului de renta, asiá incatu pre usioru potemu pune deficitulu anului prossimu pre 11—12 milione floreni. Deficitulu anului trecutu inca nu s'a calculatu la inceputu mai susu de 21 milióne, inse cu tóte aceste la capetulu anului voru resultá 30 milióne.

Cu tóte aceste inse nu potemu a nu recunósce, ca in urm'a reductiuniloru facute in bugetu, deficitulu pre anulu venitoriu in proportiune cu celu de pre anulu curinte este pre diumetate asiá de micu. Se vede deci, ca domnii cari conduce astadi destinele statului maghiaru sunt mai norocosi in realisarea planuriloru financiari; de buna sama ei au inventatu vre unu mediulocu nou, de a reduce deficitele. Si care póte se fia óre acestu mediulocu? — Pre catu de grea este intrebarea, pre atatu de usioru respunsulu: „Urcarea dariloru!" Cu ajutoriulu acestui mediulocu, domnii financiari maghiari potéu se scape inca astadi statulu de deficitu; ei n'aveau se faca alt'a, decatu se urce darile directe cu 24 de milióne in locu de optu milióne, si asiá potéau se arete Europei si lumei intregi, ca ei potu, déca vreau, ca celu mai mare deficitu sciu se-lu accopere numai cu o singura trasatura de péna si ca prin urmare acestu statu are inca destula potere de viétia si merita creditulu celu mai intinsu.

Spatiulu nu ne permite se vorbimu mai pre largu despre articlulu de lege, ce s'a votatu in ruptulu capului si prin care se face aruncatur'a generale pre contributiunea de venitu. Acestu capu

de opera alu d-lui Széll introduce o aruncatura de $3^1/_2$ % pre tóte speciele de dare directa. Acésta aruncatura de dare vine de a se plati de aci inainte si dupa acele obiecte, cari pana acum au fostu libere de dare, si apoi ce este si mai multu, acésta urcare a dariloru directe este mobile, incatu in fiecare anu se póte urcá séu scadé dupa trebuintia. Inse acestu mediulocu de a restabili ecuilibriulu in financie si de a scapá statulu de deficitu se póte prea numeritu asemena cu paiulu, de care unu nefericitu, ce vrè se se innece, se prinde cu amendoue manile, inse in momentulu, candu se crede salvatu, atunci se cufunda cá se nu se mai véda. Si acésta lege despre urcarea dariloru directe s'a votatu de catra o colosala maioritate de 232 contra 70 voturi, inse intre cei din urma a fostu si contele Paulu Szécheny, care dise intre altele: „Nimenea nu va poté negá, ca industri'a si comerciulu stagnéza, ca tóte lucrurile mergu anapod'a si pre dosu. Falimentele si licitatiunile dau cea mai invederata proba despre acést'a. Guvernulu si camer'a se nu desconsidere semnele tempului, se nu le para ca e lucru de gluma, candu din mai multe parti se audu voci, cari sustienu cu taria, ca absolutismulu lui Bach ni-a datu justitia buna si mediulóce de comunicatiune, si cu tóte aceste atunci nu plateamu nici a trei'a parte din darea ce o platimu astadi. Déca vremu sustienerea creditului, atunci acestu scopu nu-lu potemu ajunge prin urcarea dariloru, pre cari nu le vomu poté incassá. Diu ministru de financie cunósce lucrurile numai dela més'a verde, inse déca ar' aruncá o privire asupr'a adeveratei vietie dela sate si orasie, atunci s'ar poté convinge, ca toti, bogati si seraci, suntemu aprópe de perire."

Inse afara de urcarea dariloru mai aflamu inca si alte lucruri noue in bugetulu anului prosimu, si anume aflamu interessele unui nou imprumutu, diecile de mii pentru pensionarea invalidiloru honvedi din 48, subventiunea teatrului nationalu maghiaru si o multime de alte subventiuni accordate la scóle, beserici séu alte intreprinderi maghiare. Dér ce este óre ce nu aflamu in acestu bugetu? — Nu aflamu subventiunea gimnasiului romanu de Brasiovu si nu aflamu o multime de alte rubrice, pre cari dreptatea le reclama in favórea poporului romanu. — Tóte aceste sunt nesce fenomene, cari ne prevestescu unu viitoriu negru si plinu de complicatiuni si furtune.

— Caus'a bancei ung. face mare dorere de capu atatu maghiariloru dela carma catu si austriaciloru. „Hon" relata, ca min. ung. de fin. Colomanu Széll in ultim'a sa nota catra min. de financie austriacu a facutu propuneri positive pentru resolvirea cestiunii bancei, dér' min. austriacu ce respunse? Elu luá pusetiune negativa intiepenita cu: nu se póte, fora a spune, ca de ce nu. Asia „Hon" afla neaperatu de lipsa, cá regimulu ung. se nu códa, ci se puna alternativ'a. — Pe serbatori merge m. Széll si in persóna la Vien'a in caus'a acésta si cea vamale, cari ambe amenintia cu rupturi cerbicóse — de fatale memoria, déca nu se voru resolvi spre multimire.

— Foile maghiare turba de necasu, fiindu ca romanii din scaunulu Orestiei; cercelu alu duoilea au alesu deputatu dietalu pre Axente Severulu, si intréba nu cu mai pucina naivitate de catu mirare, ca ce va avé se caute acestu domnu in diet'a din Budapest'a, deórace elu scie bine, ca ungurii nu si-au uitatu inca crudelitatile si devastarile ce le-a seversitu dinsulu si hórdele sale la Aiudu si in giurulu Aiudului? La o asemene cavalerésca intrebare noi n'amu avé se respundemu alt'a, decatu ca, déca Axente Severulu n'ar mai avé alta dor ere decatuacést'a, atunci elu de buna sama nu i-ar intrebá pre dinsii, cá se-i spuna ce se faca; inse noi scimu prea bine, ca eroulu dela 48 mai curendu s'ar ologi, decatu se intre cá representante transilvaneanu in camer'a ungaresca din Budapest'a; pentru aceea domnii diurnalisti maghiari se nu pórte nice o grigia, deórace d-lu Axente Severulu are de siguru, are cera mai bunu de lucru la vétr'a si cas'a sa, decatu se se duca acolo, unde nu este locu pentru d-sa.

— Insurgentii in Hertiegovin'a si Bossni'a se intarescu atatu prin ajutorîale din Serbi'a, Muntenegru si prin colecte din Boemi'a, Poloni'a, Russia catu si prin catolicii locali, cari detera man'a cu ei a se luptá impreuna pentru libertate. Isbande mari inca nu se mai ivira.

In Constantinopole se promulgá firmanulu imp. pentru reforme in justitia si administratiune; elu apromite alegerea judiloru si a consiliariloru administrativi provinciali prin poporu, si processele intre turci si crestini se voru credeu judeteloru civili; se desfiintiaza arestulu fora judecata; drépta impartire a darii uniforme, alegerea perceptoriloru prin poporu, assecurarea dreptului de proprietate la totu poporulu; desfiintiarea clacei si reformarea prestatiuniloru la lucrari publice, autonomia patriarchiloru pentru cleruri, officiale se deschidu la toti si la nemusulmani, tar'a liberarii de militia se micesce, dreptulu de a-si castiga proprietate, si a-si substerne gravaminele se da si la nemusulmani, si se prenuntia fipsarea potestatii gubernoriloru si a functionariloru. De aceste favori inse numai supusii cei credintiosi se voru impartasi, necredintiosii le voru perde. Una comissiune va supraveghia masurele executarii firmanului.

In Franci'a alegerile senatoriloru essira pana acum mai totu republicane, si lui Gambetta ei succesase a midiulocí o lista de 56 alti senatori din stang'a, si Broglies dise, ca republic'a e pentru totudeuna fundata. Bonapartistii si legitimistii suntu debellasati. —

Schmerling redivivus.

Sub acestu titlu „Kronst. Zeitung" nr. 199 din 17 Dec. reproduce in frunte, nu scimu dupa care diariu taiatu impregiuru, unu articlu sarcasticu asupra cavalerului Schmerling, fostu ministru intre anii 1861—65 si actualu presiedente alu curtiei de cassatiune in Vien'a. „Kr. Ztg." afla cá numele Schmerling este ominosu, séu cumu dice poporulu nostru „piédia rea", séu cumu s'ar' traduce nemtiesce, verhängnissvoller Name; dupa aceea adauge, ca diaristii din Vien'a adunati la o petrecere, in loca de a-i ridica tóastu si a-lu glorifica; mai bine ar' fi facutu se arate d-lui Schmerling usi'a, ca-ci pre candu era ministru, prea il maltratase; in fine „Kr. Ztg." vré a infera pe Schmerling de instrumentu alu Camarillei, care voiesce a-lu face érasi ministru presiedente si cu acésta a dechiaratu bellu Ungariei.

Nu noi, si nici-unu romanu nu va incerca se se faca vreodata advocatulu d-lui Schmerling; atata inse spunemu curatu, ca noi cá si altii citiramu cu cea mai straina mirare, cumu si dice pe nemtiesce, mit grösstem Befremden, acele insulte aruncate asupra acelui barbatu de statu tocma intr'unulu din cele mai fidele si mai zelóse organe ale natiunei sasesci, si nu potemu pricepe, cumu „Kr. Ztg." a uitatu asia curendu marile binefaceri reversate tocma de catra guberniulu lui Schmerling preste natiunea sasésca din Transilvani'a, si cumu acelu guberniu era decisu fórte, cá se assecure existinti'a nationala politica a elementului germanu in Transilvani'a pe unu territoriu multu mai intensu, decatu este asia numitulu Fundu regescu, carele astadi e in periculu de a se desfiintia. Déra se vorbésca aici actele dietei din 1863—5, protocólele de atunci ale conferentiei natiunale sasesci si alte acte confidentiali, la care noi ne reservamu a reveni intru unu timpu mai propitiu.

Se pare, ca veteranulu redactoru dela „Kr. Ztg." va fi absentatu dilele aceste de acasa, ca-ci altumintrea nu se poté stracura in susu numitulu diariu unu articlu lipsitu de ori-ce tactu politicu sasescu.

Din Romania, scrie „Pressa" din 3 Dec. v., ca afla cu multa placere, ca la Turnulu Severinu au ajunsu pentru Romania 48 tunuri din fabricele cele mai excellinti si dupa sistemulu celu mai perfectionatu, cari tunuri au venitu prin Germani'a si Austria la fronteriele Romaniei, si preste pucinu le voru avé in Bucuresci. Ecca cum vorbesce in caus'a armarii „Pressa" Nr. 269:

„Estmodu armatur'a ostirei nóstre castiga anca in progressulu seu spre perfectionare. Amu dori se vedemu acestu sistemu continuandu-se, si tóte armele nóstre, de calitate inferiora, transformate si bine inlocuite. Suntemu in drepto a astepta acésta de la generalulu nostru Florescu, care are atatea titluri la recunóscinti'a armatei nóstre.

Armat'a nóstra, ori cata ar' fi ea, trebue se aiba arme bune. Soldatii nostri suntu escelenti. Corpulu officeriloru se ridica pe fia-care di prin scintia si simtiementulu datoriei si alu onórei. Disciplin'a, sufletulu ori carei armate, se mantiene cu taria. Ne trebue déra si arme bune. Alt-feliu armat'a ar' fi unu luxu netrebuintiosu. Si ne trebue nu cate-va arme, ci atatu catu este necesariu pentru a pune armat'a nóstra pe petioru de resbelu. Ostirea la noi, anca dela 1859, si mai alesu de candu capulu ei supremu este unu Carol de Hohenzollern, nu mai este o podóba de parada, nici o jucaria in manl'a unor papusi, ea a devenitu o institutiune: si scopulu ei este in limitele cuvenite, a ne garanta esistentl'a, a apera drepturile tierei contra celoru ce le ar' nesocoti séu ataca. Trebue déra se punemu acésta institutiune in positiune de a'si atinge scopulu seu: si cea mai elementare conditiune pentru acésta este de a'i procura arme bune si perfectionate.

Se nu ni se dica, ca cu acésta amenintiamu pe cine-va. Noi nu amenintiamu pe nimeni; intarindune armat'a, din contra, asiguramu seu contribuimu a asigura pacea. In evenimentele ce se petrecu impregiurulu nostru nu ne este permisu a sta indiferenti. Noi nu armamu cá se atacamu; déra trebue se armamu spre a ne poté apera, candu asia va cere interessulu nostru, candu altii ne ar' ataca.

Asemenea nici de economii, fara limite se nu ni se vorbésca, Limitea ori-carei economii este necesitatea si bunulu simtiu. Apoi necesitatea de a fi, de a esiste, ni se pare ca este mai mare de catu tóte necesitatile; si noi astadi nu putemu fi de catu deca vomu sci a ne apera acea, ce ne constitue fiinti'a nóstra cá natiune" scl.

Unu limbagiu demnu acésta de una natiune, care crede si lucra la unu viitoriu, scrisu in destinulu seu si in alu gentei sale celei eterne romanolatine din Europ'a, cu acelesi semne de perpetuitate, cu cari se va nutri si comuninea interessoloru gentili de vietia ale vitiei latine. — —

— Camer'a Romaniei lucra parte in sied. publ. parte in sectiuni. In 2 Dec. 1875 s'a adoptatu si de catra senatu legea votata de catra Camer'a Romaniei, privitória la intrarea in conventiunea telegrafica internationale, incheiata la 10/22 Iul. 1875 in congressulu dela Petropole, care intra in viatia dela 1 Ian. 1876. —

Fapte generose.

De lenga Reginu.

E unu adeveru preste totu recunoscutu, ca basea cea mai poternica a esistentiei unei natiuni o formeza scienti'a si cultur'a, cari suntu totuodata si conditiunea, dela care depende venitoriulu fericitu alu unei natiuni, viéti'a lui nationala duratória, si marétia. — De aceste adeveruri fiendu petrunsu si Stimatulu Domnu Leone Lupu, parochulu romanu gr. cat. din Comun'a G. Hodacu, tractulu protopopescu alu Reginului ca din modest'a se avere donă 400 fl. patru sute florini val. austr. in folosulu respectivе spre infientiarea unui fondu scol. confes., din a carui interesse preste catva tempu se se solvésca Docentele confesionalu romanu si se supórte alte spese obvenitórie ale sustienérei acelui scole, contribuindu in modu demnu de imitatu la promorérea scientiei si a culturei poporului incredintiatu pastorirei sale sufletesci si prin acésta aducundu unu sacrificiu benevenitu pre altariulu natiunei, carea mai alesu in presente are mare lipsa de asemenea oferte maranimóse de asemenea sacrificiu. Unu economu bene simtitoriu totu din acea comuna donă in contracte fi obligatiuni 400 fl. v. a. dér' altulu cu numele Demetriu Lupu 50 fl. v. a. totu spre amentitulu scopu, si asia scol'a confes. gr. cat. din Comun'a G. Hodacu dispune preste unu fondu de 850 fl. v. a.

Dè Prea bunulu Domnedieu, cá asemenea fapte generóse se fia imitate si de altii fili credintiosi ai natiunei, oferindu dupa potentia fia care denariulu seu spre promoverea benelui natiunalu! Numele toturoru acelora voru fi glorificate de posteri-

tatea, ce se va indulci din fructulu ostenelor loru, dér amentirea loru cu respectu si pietate va trece din generatiune la generatiune!!! T.

Noutati diverse.

— (**Legea nóua comerciale si registrarea**). Min. de agr., ind. si comerciu sub nr. 26,922, cu datu 1 Decembre 1875 tocma a publicatu decretulu, prin care dela 1 Ian. 1876 se pune in viatia **legea nóua comerciale** pe totu territoriulu Corónei Ungariei. Totu comerciulu e supusu acestei legi, care e prea pucinu cunoscuta, si póte casiuna din nesciintia si necunóscerea ei, mari daune si pedepse. In 1 Ian. 1876 se deschidu si nóue registre de firme pentru toti negutiatorii si cei fosti improtocolati; si déca pana la 1 Iuliu 1876 comerciantii nu -si voru fi facutu pasii de a fi inscrisi in noulu registru de firme, cadu sub pedépsa in bani pana la 500 fl. Spre usiurare se póte face inregistrarea si la cererea vorbale a partiteloru.

— (Una voce din Croati'a) impartasiesce, ca croatii si slavii de sudu, departe de a avé ceva simpathie catra romani, ei ii judeca cá pre nisce ómeni decadiuti — si lasi, cari numai prin favorirea altora se sustienu pe faci'a pamentului, dér ei de ei nu prea lupta pentru existintia in contra pericleloru, de aici despretiulu. — Comun'a dorintia a slaviloru e a forma 2 state slave: dela marea de nordu (Ostsee) pana in Carpati unulu de nordu, si de aici pana la marea adriatica si mediteréna altulu sudslavu, pana la Marea négra, fora a si cresta pe Ungaria si Romania. Esta li e prospectulu in sperantia pe viitoriu. Croatii tienu mana in mana cu ungurii pana ce potu extórce aduse la autonomi'a loru; candu acésta nu le succede, se intorcu catra Austri'a, cá dela ea se -si capete ce cauta, pana candu le va rasari stéu'a, ce din candu in candu le licuresce. Croatii, si cei mai de influintia, cu officiali cu totu, cu cleru cu totu, suntu in fapta mari nationalisti. Clerulu croatu, cá si celu maghiaru, premerge cu exemplu la nutrirea si consolidarea sentiementeloru nationali pe tóte canalile influintii lui, in baserica si scóla; si unu archiereu cá Strossmeyer -si tiene onóre a propaga concordi'a la tóte causele comune nationali, cu toti ai sei. — Acestu principiu alu concordiei nutrite a fostu si in 1867 basea, la estórcerea punctéloru fundamentali de dreptori autonomice provinciali facia cu maghiarii. Diariale loru „Obzor“ si „Primorac“ suntu unu salonu de conversarea barbatiloru loru nationali si civili si basericesci, ei apera toti — prea inspirati — limb'a si odórele nationali, fiindu gata la orce sacrificia pentru natiune.

— (Fotochromia). In Parisu unu chemistu alu facultatii de medicina numitu Leon Vidal, a inventatu fotografarea cu colórele obiecteloru cu totu si acésta descoperire se numesce „fotochromia“ si face mare revolutiune in lumea artistica si industriale. Unu resultatu prodigiosu acesta, déca imaginea ómeniloru cu ochi negri séu capriu, colórea lucruriloru, a floriloru in buchetu se reproduce intocma prin machin'a fotochromica, fora a perde colórea prin infusintie externe, séu prin lumin'a sórelui. Industriarii voru poté cu fotochromi'a convinge pe comperatori indepartati despre totu prospectulu producturiloru loru, déca se da exactu si colórea cu corpulu reprodusu prin fotochromia. —

— (Diaristic'a in statele unite) ale Americei e atatu de sprijinita, in catu trage degetu cu tóta cealalta parte a lumii. In 1870 in Europ'a, Africo'a, Asi'a 7,642 diaria erá si reviste, dér in statele unite cu 40 mil. locuitori: 5871; estia cetescu dér atata, catu sutele de milióne din restulu lumii. Acésta o facu scólele cele bune primarie in statele unite, institutiunile liberali si indemnulu pe intrecute la cetire. In New-York d. e. se tiparesca de fia-care individu cate 113 numere de persóna pe anu. Ce se dicemu de noi, cari lasamu diaristic'a in manele ventóseloru fora sprijinu?! —

Invitarea la prenumeratiune pe diariulu politicu de septemana

„Der Osten“,

care esse la lumina in Vien'a (Türkenstrasse nr. 9) in alu 9-le anu.

„Der Osten“ este unic'a fóia germana in Vien'a, care se occupa de interessele **romane**. Elu costa pe patrariu de anu numai 1 fl. 50 cr. m. a. Redactiunea lui „Der Osten“ e totudeuna parata a publica correspondentiele si gravaminele tramisse ei de catra Romani. (Nr. 50 d. e. cuprinde articlii: Prospectu politicu, Consimtiulu in Bulgari'a, Scrisori de Bucuresci, Romani'a si politic'a germana in oriente, progressulu germanisarii in Europ'a, lupta intriganta pentru metropoli'a din Bucovin'a, d. procurioru de statu din Cernautiu, interne, externe, cronica mica, una tavatura la universitatea vieneza, studentii ruteni si univers. din Cernautiu, revista economica, economicu popularu, si in tóta septeman'a se alatura „das Lesestübchen“ cu novele si illustratiuni).

Anuntiu de prenumeratiune.

„Gazet'a Transilvaniei“ intra cu 1 Ian. 1876 in anulu alu 39-lea alu vietiei sale pline de calamitati, si abiciulate de multe furtune. De optu ani incóce tienu'a ei fusese mai multu a unui chronicariu spectatoru, la evenimentele ce se rostogolica pe de inaintea nóstra cá petrele aruncate din piscurile muntiloru; éra rolele principali le lasase altoru poteri vigorése, care alergasera in liniele prime ale campului de lupta.

Bucuri'a ei era mare, candu vedea, ca lupt'a se continua nu numai cu barbatia, ci si cu prudentia. In casuri cantarie ea plangea in tacere pentru risipirea atatoru poteri nobile, fora nici-unu planu, fora picu de calculu si prevedere, fora a se observa macaru regulele elementarie ale unei lupte de publicistu, care vrea se faca si politica buna.

Astadi „Gazet'a Transilvaniei“ se decise a reintra in **lupt'a de existentia**, care, cumu vedemu, in acestu imperiu se mai pórta intre popóra pe viétia pe mórte si dela care poporulu romanescu nu-i este permissu a se subtrage, intocma precum nu i se permitte lui a se scuti pe sene de contribuiunile cele enorme, care i se ceru in bani si in sange. „Gazet'a“ si-a reculesu poterile vechi, au adausu altele nóue, si cu aceste va continua. Ea inse nu promitte nimicu, nu ese cu nici-o programa nóua.

Trecutulu seu dela 1838 si pana astadi este program'a sa. Modificare se póte face numai in methodu, in tactica, in tempu, nici-odata in scopu. Cei, cari ne cunoscu, voru merge cu noi, ceilalti, cari cumu le va placé; se cere inse se fimu cu totii una anima in diverse corpuri. —

Intr'acesa presa'a periodica, pe langa ce consumma cantitate considerabile de poteri spirituali si presupune responsabilitate pentru tóte publicatiunile sale, atatu facia cu publiculu catu si facia cu legile, apoi ea mai are si spese grele, cari trecu in mii de fiorini. Redactorii si collaboratorii -si consacra poterile loru, publiculu are se copere spesele tiparului, charteei, postei, expeditiunei si remuneratiunile. Aceste au se ésa din banii de prenumeratiune. In unulu din urii trecuti arataramu, ce sume se ceru la sustienerea celui mai modestu diariu, adeca optu pana in 10 mii fiorini v. a. Acésta impregiurare essentiale o lasamu la apretiarea onorabilelui publicu, si asia deschidemu abonamentulu pe 1876.

Cu 10 fiorini pe anulu intregu, cu 5 fl. pe $^1/_2$ anu pentru prenumerantii din laintru; éra in afara cu $2^1/_2$ # pe anu, din causa, ca portulu postei este indoitu.

Cei, cari voru binevoi a face cate 10 abonati, unulu -lu voru avé gratis.

Pe asteptare nu se mai póte da nimicu.

Nr. 298—1875. 1—1

Concursu.

Neinfaciosianduse la primulu terminu competentu, pentru acesa: Conformu bugetului de pe anulu 1875—6 statoritu din partea adunarei generali a Asociatiunei transilvane, tienute la Reghinulu sasescu in 29 si 30 Augustu a. c. sub Nr. prot. XXXVI se publica prin aceast'a de nou concursu:

pentru 2 stipendia de cate 60 fl. v. a. pentru doui elevi dela vre o scóla de agricultura din patria cu terminulu pana in 30 Decembre c. v. 1875.

Reflectantii la numitele stipendia au a si tramite incóce concursele loru pana la terminulu indegetatu, provediute cu atestate de botezu si de paupertate, cu testimonia despre absolvirea celu pucinu a scólei elementarie, precum si unu documentu despre acesa, ca sciu portá in genere economi'a dupa cum este ea indatinata in tiér'a nóstra. —

Se recere, cá concurentii respectivi se fia ajunsu alu 16 anu alu etatei. —

Din siedinti'a ordinaria a comitetului Associatiunei transilvane, tienuta la Sibiiu in 7 Decembre st. nou 1875.

Iacobu Bologa m. p.
presiedinte

Dr. D. P. Barcianu,
secret. II-lea.

Anunciu literariu!

Tocm'a acum a esitu de sub tiparitu, si se afla in editiunea in librari'a lui FRANCISCU MICHAELIS in Sibiiu:

„Stilistic'a limbei romane“

pentru scólele gimnasiali, reali si preparandiali de Iosifu Tempea, preotu si professoru gimnasialu din Lugosiu. Opulu, care se recomenda pentru manuducere in diverse afaceri scripturistice, **costa 30 cruceri.**

Ne mai fiindu departe introducerea mesureloru metrice, librari'a de mai susu ofere:

Aparatu metricu de scóla constatatoriu din 12 obiecte, cu pretiulu forte eftinu de 5 fl. v. a.

Se potu procurá in fine tóte obiectele de instructiune, carti de scóla si alte producte literarie, cu pretiuri eftine. 2—2

Adress'a pentru epistole:
Strad'a macelariloru Nr. 12.

Pretiurile piacei

in 17 Decembre 1875.

Mesura	Specia fructeloru		Pretiulu fl.	Pretiulu cr.
Metreta austriaca-40 cupe	Grau	fruntea	3	34
		midiulociu	3	20
		de diosu	3	—
	Mestecatu		2	74
	Secara	fromósa	2	30
		de midiulocu	2	22
	Orditulu	frumosu	2	26
		de midiulocu	2	14
	Ovesulu	frumosu	1	54
		de midiulocu	1	48
	Porumbulu		2	34
	Meiu		2	26
	Hrisca		—	—
	Mazerea		3	66
	Lintea		5	40
	Fasolea		2	60
	Sementia de inu		7	66
	Cartofi		—	86
Pondu	Carne de vita		—	18
	„ de rimatoriu		—	26
	„ de berbece		—	10
Centenariu	Sen de vita prospetu		16	—
	„ „ „ topitu		—	—

Cursurile

la burs'a in 14 Decembre 1875 stá asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 36	cr. v. a.
Napoleoni	—	—	9 „ 11	„ „
Augsburg	—	—	106 „ 15	„ „
Londonu	—	—	113 „ 60	„ „
Imprumutulu nationalu		—	73 „ 75	„ „
Obligatiile metalice vechi de 5%			69 „ 35	„ „
Obligatiunile rurale ungare			79 „ —	„ „
„ „ temesiane			79 „ —	„ „
„ „ transilvane			79 „ 25	„ „
„ „ croato-slav.			83 „ 50	„ „

Redactoru respundatoriu
IACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparitulu lui
IOANE GÖTT si fiiu HENRICU.